

Nr 96.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nybyggnad för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut; given Stockholms slott den 2 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 2 mars 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härafter:

I en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 238, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att under av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 75 häft. (Nr 96.)

1

Nybyggnad
för de ke-
miska och fy-
siska institu-
tionerna vid
Chalmers
tekniska in-
stitut.

samma dag angiven förutsättning, beträffande ändring i ett med Göteborgs stad ingånget avtal rörande upplåtelse av tomt för Chalmers tekniska institut, till uppförande i huvudsaklig enlighet med det utav i statsrådsprotokollet omnämnda sakkunniga i deras betänkande II framlagda alternativa förslaget till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid nämnda institut, dock med uteslutande av de däri upptagna båda flygelbyggnaderna, anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Beträffande den utredning, som legat till grund för berörda förslag, tillåter jag mig hänvisa till omförmälda vid propositionen fogade statsrådsprotokoll. Jag anser mig endast böra erinra om, att den av departementschefen ifrågasatta ändringen i förutnämnda avtal, vilket av Kungl. Maj:t godkänts den 31 december 1920 och som finnes återgivet å sid. 111—113 i förenämnda betänkande II, avsåg den tid, inom vilken ifrågavarande institutionsbyggnader skulle vara uppförda. Sagda tid hade i avtalet blivit bestämd till före utgången av år 1924. Då det syntes vara osäkert, om byggnaderna kunde hinna bli uppförda före denna tidpunkt, ansåg departementschefen en förutsättning för beviljande av anslag för ändamålet vara, att Göteborgs stad i detta hänseende medgäve den ändring i avtalet, som kunde befinnas erforderlig. I detta sammanhang anser jag mig jämväl böra erinra, att Kungl. Maj:t den 27 januari 1922 med anledning av ett utav omförmälda sakkunniga i ovannämnda betänkande avgivet förslag, vilket förutsatte viss ändring i punkt 13 av berörda avtal med avseende å anordnandet av vägar och framdragandet av erforderliga ledningar till det upplåtna området, anbefallt länstyrelsen i Göteborg att från stadsfullmäktige därstädes infordra och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande över förslaget.

Kungl. Maj:ts berörda framställning bifölls av riksdagen, som därvid anförde, bland annat, följande.

Totalkostnaden för de båda institutionerna med uteslutande av flygelbyggnaderna uppskattas approximativt till 2,530,000 kronor, varvid reservation gjorts för nuvarande osäkra förhållanden på byggnadsmarknaden. Riksdagen saknar anledning ingå på närmare prövning av kostnadsfrågan, så mycket mer som riksdagen förutsätter såsom självfallet, att en noggrann kostnadsberäkning varder ett kommande år förelagd riksdagen. Vad angår utrymmen i de tilltänkta nya kemiska och fysiska institutionerna, har man beräknat desamma med utgångspunkt från att efter genomförandet av viss ombildning och utvidgning av institutet det-

samma borde kunna årligen intaga elever till ett antal av 200. Berättigade anspråk i förevarande hänseende synas dock riksdagen bliva tillgodosedda, därest man utgår från en uppskattning av det årliga tillskottet till 150 elever, varvid emellertid utrymmena böra så beräknas, att de lämna möjlighet för en fjärde årskurs, därest en sådan kommer till stånd.

Den 15 juni 1922 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild byggnadskommitté för nybyggnaderna vid Chalmers tekniska institut; och förordnade Kungl. Maj:t till ledamöter i nämnda kommitté landshövdingen O. F. von Sydow, byggnadschefen P. J. F. Blidberg, byggnadsrådet I. G. Clason, rektorn vid nämnda institut, professorn B. H. Grauers och dåvarande majoren i väg- och vattenbyggnadskåren, numera landshövdingen S. E. J. Lübeck samt uppdrog åt von Sydow att tillika vara kommitténs ordförande.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t åt kommittén dels att, med iakttagande av riksdagens förut återgivna uttalande, skyndsammast låta uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständiga huvudritningar jämte beskrivning, ny kostnadsberäkning och byggnadsplan för uppförande å förberörda, av Göteborgs stad upplåtta tomt av nya byggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid institutet i huvudsaklig enlighet med det utav förberörda sakkunniga i deras betänkande II framlagda alternativa förslaget till sådana byggnader, dock med uteslutande av de däri upptagna flygelbyggnaderna, dels ock att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, så snart ske kunde och under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande, träffa överenskommelse med Göteborgs stad om sådana ändringar i förut nämnda avtal, som i anledning av departementschefens omförmälda uttalande eller eljest kunde befinnas erforderliga, med åliggande för kommittén att, sedan sådan överenskommelse kommit till stånd, underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning.

Med skrivelse den 23 oktober 1922 överlämnade kommittén till Kungl. Maj:t ett med Göteborgs stad träffat tilläggsavtal, innefattande såväl ändringar i förut angivna hänseenden i det genom beslut den 31 december 1920 godkända avtalet samt fastställande av gränser för det överlåtna området som ock vissa från stadens sida påyrkade jämkningar med avseende å tiden dels för borttagande av staden tillhöriga byggnader å ifrågavarande område, dels ock för färdigställande av gatuförbindelse och gatuledningar till området; och anmälde kommittén tillika, att kommittén i skrivelse den 29

september 1922 hos drätselkammaren i Göteborg å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar anhållit att få tillträda den areal, som behövde tagas i anspråk för byggnaden för kemi och fysik.

Ifrågavarande tilläggsavtal innehåller följande bestämmelser:

A) I punkt 3) av avtalet göres den ändring, att nybyggnaderna för de kemiska och fysiska institutionerna skola vara uppförda före den 31 december 1926.

B) Jämlikt punkt 6) av avtalet fastställas gränserna för den överlåtna arealen i enlighet med vad som angives å en tilläggsavtalet bifogad, av förste stadsingenjören Albert Lilienberg år 1922 upprättad karta.

C) I punkten 7) av avtalet göres den ändring, att staden berättigas att, om drätselkammaren så finner nödvändigt, hava de å den överlåtna arealen befintliga byggnaderna kvarstående och begagna desamma till den 1 oktober, som infaller två år efter det drätselkammaren erhållit sådant meddelande, som i sagda punkt omnämnes.

D) I punkt 13) av avtalet göras följande ändringar, nämligen dels att gatuförbindelse skall anordnas i Gibraltargatan och dels att staden icke skall hava skyldighet att tidigare än två år efter det drätselkammaren erhållit sådant meddelande, som i sistnämnda punkt omförmäles, hava gatuförbindelse och gatuledningar färdiga till området.

E) Detta tilläggsavtal är giltigt endast under förutsättning att detsamma före den 1 juni 1923 av Kungl. Maj:t godkännes.

Genom beslut den 22 december 1922 godkände Kungl. Maj:t ifrågavarande tilläggsavtal samt uppdrog åt länsstyrelsen i Göteborg att tillse, att det överlåtna området bleve överlämnat gravationsfritt, ävensom föranstalta därom, att lagfart å området söktes.

I skrivelse den 8 januari 1923 har byggnadskommittén anhållit, att Kungl. Maj:t måtte godkänna vid skrivelsen fogade, av arkitektskonsortiet Origo uppgjorda och den 2 december 1922 dagtecknade huvudritningar till ifrågavarande byggnader med tillhörande beskrivning, ny kostnadsberäkning, slutande å 2,350,000 kronor, och byggnadsplan.

I sistnämnda skrivelse har kommittén anfört, bland annat, följande.

Då kommittén enligt sitt uppdrag hade att iakttaga, vad vid frågans behandling i riksdagen förekommit, uppdrog kommittén redan vid sitt första samträde den 1 augusti 1922 åt arkitekterna Arvid Fuhre, Hugo Jahnke, Conny Nyqvist och Karl Samuelsson (arkitektkonsortiet Origo) att i enlighet härmed omarbete sina ritningar till ifrågavarande institutionsbyggnader. Då emellertid, även vid en uppskattning av det årliga tillskottet av nya elever till allenast 150, utrymmena med hänsyn till kvarsittningar och svårigheten att beräkna framtida behov icke ansågs böra tilltagas alltför knappa, anmodades arkitekterna att vid

uppgörande av de nya förslagen räkna med utrymmen för inemot 160 elever i varje årskurs, och skulle, vad den kemiska fackskolan beträffade, utrymmena beräknas för omkring 28 i varje årsklass. Härjämte anmodades arkitekterna undersöka, om någon minskning kunde göras med avseende på förut föreslagna rums-höjder, särskilt för laboratorierna.

Sedan i enlighet med dessa anvisningar upprättade skissritningar undergått vissa omarbetningar, i huvudsak för åstadkommande av minskade byggnadskostnader, blevo ritningarna den 25 oktober 1922 av kommittén preliminärt godkända och åt arkitekterna uppdrogs att utarbeta vederbörliga huvudritningar.

Av de kostnadsberäkningar, som arkitekterna i samband med dessa uppgjorde, framgick emellertid, att kostnaderna för byggnadernas uppförande i enlighet med ritningarna skulle komma att uppgå till icke mindre än 2,612,568 kronor eller till ett belopp, som till och med översteg den summa, vartill byggnadsstyrelsen beräknat kostnaden för institutionsbyggnader, avsedda för ett större elevantal och utan de övriga inskränkningar, som vidtagits. En granskning av kostnadsberäkningen, som på kommitténs uppdrag i anledning härav verkställdes av en i Göteborg mycket anlitad byggmästare E. M. Friman, gav väl till resultat, att själva byggnadskostnaden, vilken av arkitekterna upptagits till 1,585,568 kronor, kunde anslås till allenast 1,508,200 kronor, men totalkostnaden för byggnadernas uppförande och utrustning skulle detta oaktat komma att överstiga 2,500,000 kronor. Kommittén fann därför erforderligt att vidtaga de ytterligare förenklingar i ritningarna, som utan att förrycka byggnadsprogrammet kunde göras för nedbringande av kostnaderna.

Genom dylika förenklingar har själva byggnadskostnaden kunnat reduceras till 1,363,000 kronor och totalkostnaden för nybyggnaderna till 2,350,000 kronor.

Efter dessa ytterligare reduktioner, vilka enligt kommitténs förmenande icke menligt inverkat på byggnadernas utseende eller deras lämplighet för sitt ändamål, har kommittén för sin del ansett sig kunna godkänna ritningarna och kostnadsförslagen.

Genom de inskränkningar, som vidtagits såväl direkt i överensstämmelse med de av riksdagen uttalade önskemålen som eljest till nedbringande av byggnadskostnaden, har byggnadernas kubikmassa kunnat minskas med omkring 3,000 kubikmeter eller från 36,000 till 33,000 kubikmeter. En ytterligare minskning i kubikmassan har icke kunnat åstadkommas, då det i huvudsak, varit laboratorier, föreläsningssalar och därmed jämförliga lokaler samt vissa reservrum, som kunnat bli föremål för inknappning, under det att andra utrymmen i stort sett måst bibehållas oförminskade. En sänkning av rummens höjd har dock i stor utsträckning vidtagits. Några ytterligare åtgärder i syfte att åstadkomma besparingar har kommittén icke funnit möjliga utan att det av Kungl. Maj:t och riksdagen prövade och godkända byggnadsprogrammet skulle förryckas.

Vad kostnadsberäkningen beträffar anser sig kommittén böra framhålla, att densamma givetvis genom ändrade arbets- och materialpriser, inträffande arbetskonflikter eller dylika omständigheter kan komma att överskridas, samt att anslagsbehovet för ifrågavarande nybyggnader under nuvarande osäkra förhållanden på byggnadsmarknaden fördenskill icke kan slutgiltigt fastslås, innan huvudentreprenader utlysts och prövats.

Rörande den närmare beskaffenheten av de ändringar, som vidtagits med avseende å de ritningar, vilka legat till grund för Kungl. Maj:ts förutnämnda proposition i ämnet, hänvisar kommittén till följande av arkitektkonsortiet Origo lämnade redogörelse:

Såväl i plan som höjdled har byggnaden inknappats, vilket haft till följd att en stor del lokaler erhållit mindre ytor än som begärts i programmet, varjämte en del reserv- och andra lokaler helt utesluts.

För att erhålla mindre sprängningskostnader har en uppflyttning av byggnaden vidtagits. Detta åter har gjort att å vissa ställen, där terrängen fallit undan, uppkommit extra utrymmen i källarvåningen, vilka genom mindre omfattande inredningsarbeten kunnat utgöra ersättning för en del borttagna lokaler.

Å huvudfasaden åt öster äro anbragta ett par mindre terrassbyggnader i stället för de borttagna flyglarna. Den ena av dessa vid kemiska institutionen blev erforderlig för att med hänsyn till lokalernas nödvändiga sammanförande i grupper åstadkomma så rationell inknappning av huvudbyggnaden som möjligt. I den andra vid fysiska institutionen inneslutes bl. a. en vaktmästarebostad, vilken under förhandenvarande omständigheter lämpligen bör förläggas i nära anslutning till huvudbyggnaden. Båda dessa terrassbyggnader utgöra därjämte en behöfvlig avslutning av terrassanläggningen åt öster.

Övriga ändringar röra diverse omläggningar av lokaler, begärd breddning av huvudtrappan samt materialförenklingar.

Enligt den av kommittén framlagda byggnadsplanen skulle för väg-, sprängnings-, schaktnings- och grundläggningsarbeten åtgå de tre första kvartalen av år 1923. Det egentliga byggnadsarbetet skulle taga sin början på hösten 1923 och hela företaget beräknas vara fullbordat den 1 december 1926.

Med anledning av att, såsom av det redan anförda framgår, å förslaget till huvudritningar upptagits två mindre terrassbyggnader i stället för de båda uteslutna flyglarna har närmare uppgifter härom införskaffats från byggnadskommitténs ordförande, landshövdingen von Sydow. I en till ecklesiastikdepartementet insänd skrivelse av den 21 januari 1923 har denne i sådant avseende meddelat bl. a. följande.

Uteslutande av de å huvudritningen angivna två terrassbyggnaderna skulle enligt av arkitekterna gjord beräkning nedbrinka byggnadskostnaden med tillhoppa 38,000 kronor. En sådan åtgärd skulle emellertid enligt arkitekternas mening under nu givna förutsättningar vålla avsevärda olägenheter. De i den ena terrassbyggnaden, vid kemiska institutionen, inrymda lokalerna kunde nämligen icke lämpligen förläggas inom huvudbyggnaden i god anslutning till övriga lokaler utan att proportionsvis större kostnader för utökning av huvudbyggnaden erfordrades. En

möjlighet finnes visserligen att förlägga dem i det disponibla utrymmet i källaren på + 74, som reserverats med tanke på erforderliga utrymmen för elevernas behov, såsom frukosttrum m. m. Förutom att vid en sådan omläggning plats ej kunde beredas för sistnämnda utrymmen, syntes det arkitekterna olämpligt att för några få lokalers skull utöka institutionernas lokaler med ytterligare en våning utöver de fyra redan befintliga. Såväl i undervisningshänseende som i anläggning skulle, enligt vad arkitekterna förmoda, kostnader tillkomma, som till en del skulle neutralisera inbesparingen av terrassbyggnaderna. Vad angår den andra terrassbyggnaden, som inrymmer vaktmästarbostaden, påpeka arkitekterna, att från institutionsföreståndarnas sida framhållits, att stora olägenheter för undervisningen skulle uppstå, om en vaktmästarbostad förlägges i källarvåningen på + 77,5, där ett disponibelt utrymme finnes. Detta vore avsett att icke nu inredas utan reserveras för framtida behov. Ett borttagande av denna terrassbyggnad skulle sålunda möjligen framtvinga behovet av en friliggande vaktmästarbostad, vilken ej skulle bli billigare än terrassbyggnaden. För egen del tillägger von Sydow, att av de lokaler, som inrymts i terrassen vid kemiska institutionen, rum för ackumulatorer och rum för syror under alla förhållanden vore behövliga samt framhåller vidare, att särskilt med hänsyn till terrängförhållandena slopande av terrasserna, som utgöra en övergång från själva byggnaderna till bergpartierna, skulle ur skönhetssynpunkt vara mycket att beklaga.

I berörda skrivelse har von Sydow jämväl framlagt följande beräkning av kostnadernas fördelning på byggnadsår:

1 januari—30 juni 1923	kronor	250,000: —
1 juli 1923—30 juni 1924.....	»	750,000: —
1 juli 1924—30 juni 1925.....	»	800,000: —
1 juli—31 december 1925	»	550,000: —
Summa kronor		2,350,000: —

I utlåtande den 16 januari 1923 har byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att för sin del erinra beträffande de föreliggande ritningarna. Däremot hade byggnadsstyrelsen funnit de för byggnadsföretagets genomförande beräknade kostnaderna, tillhoppa 2,350,000 kronor, alltför knappt tilltagna.

Sedan byggnadsstyrelsen i anledning härav anbefallts att närmare angiva, till vilka belopp kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretags genomförande borde, enligt styrelsens mening, beräknas, har styrelsen i förnyat utlåtande den 1 februari 1923 avgivit följande kostnadsberäkning:

Byggnadsarbeten, utom schaktning och sprängning	kronor 1,378,000: —	
Schaktning, sprängning och planering	» 200,000: —	
Värme-, vatten- och avloppsledningar	» 260,000: —	
Elektriska ledningar m. m.	» 50,000: —	
Arvoden, kontroll och oförutsedda utgifter (omkring 12 procent)	» 227,000: —	kronor 2,115,000: —
Härtill kommer kostnaden för specialinredning och utrustning, av »Origo» beräknad till	» 340,000: —	
		<hr/> Summa kronor 2,455,000: —

Departement-
schefen.

Enligt det för 1922 års riksdag framlagda och av riksdagen i huvudsak godkända förslaget till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut skulle därur uteslutas två flygelbyggnader, som upptagits i det av förutnämnda sakkunniga alternativt uppgjorda förslaget. Kostnaderna för byggnadsföretaget skulle härigenom enligt byggnadsstyrelsens beräkning nedbringas från 2,730,000 kronor till 2,530,000 kronor. I syfte att ytterligare reducera byggnadskostnaderna hava, såsom av det föregående inhämtas, förändringar i förslaget sedermera vidtagits såväl med anledning av riksdagens förut återgivna uttalande som i åtskilliga andra avseenden. Sålunda har en förbindelsegång, som på de ursprungliga ritningarna funnits angiven mellan huvudbyggnaden och maskinhuset, uteslutits, och även i övrigt förenklingar vidtagits, varigenom byggnadernas kubikmassa minskats med omkring 3,000 kubikmeter. För att erhålla mindre sprängningskostnader har jämväl en uppflyttning av byggnaderna föreslagits. En ytterligare förändring, som dock medför en kostnad av 38,000 kronor, är anordnandet å huvudfasaden åt öster av två terrassbyggnader i stället för de uteslutna flygelbyggnaderna. Då uteslutande av dessa terrassbyggnader skulle, på sätt förut framhållits, vålla avsevärda olägenheter och jämväl i estetiskt hänseende innebära en försämring, anser jag mig böra tillstyrka, att terrassbyggnaderna upptagas i byggnadsplanen. Då i övrigt byggnadskostnaderna nedbringats med skäligt belopp och förslaget i sin helhet förefaller mig praktiskt och ur skönhetssynpunkt tilltalande, anser jag, att detsamma bör lända till efterrättelse vid byggnadernas utförande.

I fråga om kostnaderna, vilka av kommittén beräknats till 2,350,000 kronor men av byggnadsstyrelsen upptagits till 2,455,000

kronor, synes det mig, då allt fortfarande förhållandena på byggnadsmarknaden knappast kunna sägas vara stabila, icke lämpligt att nu fastställa en viss totalkostnad för de nya byggnaderna. Denna kostnad torde kunna med större tillförlitlighet beräknas längre fram under år 1923. Jag anser därför, att ny kostnadsberäkning bör upprättas mot slutet av sistnämnda år och förslag rörande kostnaderna i sin helhet föreläggas 1924 års riksdag.

För närvarande torde det vara tillräckligt att så stort anslag äskas, som kan anses vara erforderligt för att byggnadsarbetena skola kunna fullföljas under budgetåret 1923—1924. I sådant avseende har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, i riksstaten för nämnda budgetår beräkna ett belopp av 700,000 kronor. Detta belopp grundar sig på en av kommittén gjord beräkning, framlagd i skrivelse den 28 augusti 1922. Kommittén har därvid förutsatt, att väganläggnings- och sprängningsarbeten för ett belopp av 150,000 kronor skulle kunna utföras med anlitande av till nödhjälpsarbeten anslagna medel. En av kommittén gjord framställning om utförande av dessa arbeten genom arbetsdirektionens för södra Sveriges statsarbeten försorg har visserligen enligt beslut den 15 december 1922 icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, men enligt förenämnda av kommitténs ordförande i skrivelse den 21 januari 1923 framlagda beräkning av kostnadernas fördelning på byggnadsår skulle för byggnadsarbetens utförande under tiden den 1 januari 1923—den 30 juni 1924 erfordras tillhoppa 1,000,000 kronor eller, utöver av 1922 års riksdag för ändamålet anvisade medel, ytterligare 700,000 kronor. Sistnämnda belopp torde därför nu böra äskas av riksdagen.

Sedan riksdagen fattat sitt beslut i ämnet, torde, förutsatt att detta beslut går i gynnsam riktning, Kungl. Maj:t böra, så snart ske kan, meddela fastställelse å huvudritningarna och arbetsplanen samt ställa de av riksdagen för ändamålet anvisade medlen till förfogande. Det ligger nämligen vikt uppå att arbetet med byggnadernas uppförande får taga sin början redan på våren 1923, om det skall bli va möjligt att inom den i avtalet med Göteborgs stad stipulerade tiden, den 31 december 1926, bringa företaget till fullbordan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut skola å omförmälda, av Göteborgs stad upplåtna område uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med förutnämnda av arkitektkonsortiet Origo upprättade, den 2 december 1922 dagtecknade huvudritningar, dels ock för ifrågavarande byggnadsarbetens utförande anvisa under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1923—1924 såsom *extra* reservationsanslag ett belopp av 700,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet;

Gustaf Breitholtz.